

EKİM DEVRİMİ SONRASINDA BOLŞEVİKLER VE MÜSLÜMANLAR

28 Eylül 2021

Yıldırım Koç

1917 Şubat Devrimi sonrasında Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Bolşevik) bir süreç içinde kitle desteğini ve gücünü artırdı. Bolşevikler, Petrograd ve Moskova Sovyetlerinde çoğunluğu sağladıktan sonra, 6-7 Kasım 1917 günleri Petrograd'da Geçici Hükümeti tasfiye ederek, ikili iktidar yapısına son verdi ve iktidarı Sovyetlere devretti.

Bolşevikler'in bu süreçte dayandığı güçler, işçi sınıfı, askerler, köylülük ve Ruslar dışındaki halklardı.

Çarlık Rusyası'nın en son ve en güvenilir nüfus sayımı olan 1897 sayımına göre, nüfusun yüzde 44,3'ü Rus, yüzde 17,8'i Ukraynalı, yüzde 4,7'si Beyaz Rus'tu. Polonyalıların oranı yüzde 6,3, Yahudilerin oranı yüzde 4,0, Kazakların oranı yüzde 3,1, Özbeklerin oranı yüzde 1,4, Volga Tatarları'nın oranı yüzde 1,5, Azerilerin oranı yüzde 1,2 ve Başkurtların oranı yüzde 1,1 idi. (Kappeler, Andreas, **The Russian Empire, A Multiethnic History**, Longman, Essex, 2001, s.322, 397-399) Bunların dışında 100'e yakın etnisite vardı.

Bolşevikler, Rusya'daki devrimin dünya devriminin başlangıcı ve tetikleyicisi olduğunu düşünüyordu. Amaç, dünya devrimiydi. Geri Rusya, ancak dünya devrimi ile Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin desteğiyle, halkın refah düzeyini yükseltebilecek ve sosyalizmi kurabilecekti. Müslüman halklardan beklenen, dünya devrimi sürecinde Rusya'nın bütünlüğünün korunmasıydı.

Bolşeviklerin beklentisi gerçekleşmedi. 1918 yılında Finlandiya ve Almanya'da, ardından diğer bazı ülkelerde devrim girişimleri oldu; ancak bunların tümü yenilgiyle sonuçlandı. Sovyet Kızıl Ordusu 1920 yılı Ekim ayında Polonya'da büyük bir yenilgiye uğradı. Yalnızca Moğolistan'da Sovyet Rusya'nın da yardımıyla 1921 yılında komünistler iktidara gelebildi.

1918 yılında iç savaş ve emperyalist saldırı başladı.

Bolşevikler bu mücadelede Müslüman halkların desteğini almaya çalıştı. Desteğin alınamadığı durumlarda da tarafsız kalmaları için çaba gösterildi.

MÜSLÜMANLAR'A ÇAĞRI

Bolşevikler 24-25 Ekim (6-7 Kasım) 1917 günleri Ekim Devrimi'ni gerçekleştirdikten sonra 2 (15) Kasım günü Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi'ni ve 20 Kasım (3 Aralık) 1917 günü de Rusya'nın ve Doğu'nun Tüm Müslüman Emekçilerine Çağrı'yı yayımladılar.

Birinci belge, Rusya'daki tüm halkların, etnik köken ve dini inanç ayrımı yapılmaksızın eşitliğini ve egemenliğini ilan ediyor ve Rusya halklarının Rusya'dan ayrılma ve bağımsız devletler kurma dahil kendi kaderlerini belirleme hakkını kabul ediyordu. Tüm ulusal ve dini ayrıcalıklar ve kısıtlamalar kaldırılmıştı. Rusya toprakları üzerinde yaşayan tüm ulusal azınlıklar ve etnik grupların özgür gelişimi sağlanacaktı. (Yemelianova, Galina M., **Russia and Islam, A Historical Survey**, Palgrave, New York, 2002, s.102; Zenkovsky, Serge A., **Pan-Turkism and Islam in Russia**, Harvard University Press, Massachusetts, 1967, s.161)

Rusya'nın ve Doğu'nun Tüm Müslüman Emekçilerine Çağrı'da da şöyle deniyordu:

"Dünyanın halklarını köleleştirmiş olan saldırgan yağmacıların hakimiyeti sonuna gelmektedir. Eski serflik ve kölelik düzeni Rus devriminin darbeleri altında parçalanmaktadır. (...) Yeni bir dünya, emekçi ve özgürlüğünü yeni kazanmış halkların dünyası doğmaktadır. Bu devrimin başında Rusya'nın işçi ve köylü hükümeti bulunmaktadır. Rusya'nın Müslümanları, Orta Asya ve Sibiry'a'nın Kırgızları ve Sartları (Siri Derya (Seyhun) Irmağı, Fergana Vadisi ve Semerkant bölgelerinin kentlerinde yaşayan ve Türkçe konuşan halk, YK), Transkafkasya'nın Türkleri ve Tatarları, Kafkasya'nın Çeçenleri ve dağlıları, Rusya'nın çarları ve zalimleri tarafından camileri ve ibadet yerleri tahrip edilmiş, inançları ve gelenekleri ayaklar altına alınmış olan herkes. (...) Bugünden sonra gelenekleriniz ve inançlarınız, ulusal ve kültürel kurumlarınız özgür ve dokunulmaz ilan edilmiştir. Ulusal yaşamınızı özgürce ve engelsiz olarak düzenleyin. Şimdi bunu yapmaya

hakkınız var. Bilin ki, haklarınız, tam olarak Rusya'nın tüm halklarının hakları gibi, devrimin ve onun organlarının, işçi, asker ve köylü temsilcileri sovyetlerinin tüm gücü tarafından korunmaktadır. Bu devrimi destekleyin, bu sizin hükümetinizdir. (...) Doğu'nun Müslümanları, İranlılar ve Türkler, Araplar ve Hindistanlılar, yaşamları, malları, anavatanları ve özgürlükleri Avrupa'nın saldırgan soyguncularının spekülasyon objeleri olan, topraklarına bugünkü savaşı başlatmış olan çapulcular tarafından el konmuş olanlar. (...) Bizim sancaklarımız dünyanın tüm ezilmiş halklarının kurtuluşunu temsil etmektedir." (Zenkovsky, Serge A., **Pan-Turkism and Islam in Russia**, Harvard University Press, Massachusetts, 1967, s.161-162)

Bu çağrının ardından, Halife Hz.Osman'a ait olan ve Petrograd'da imparatorluk kütüphanesinde bulunan Kuran-ı Kerim Müslümanlara geri verildi.

Bolşevikler'in bu olumlu tavrına karşılık, karşıdevrimciler ve Sovyet Rusya'ya saldıran emperyalistler, Müslüman halkların özgürlüklerine ve haklarına saldırıyor, eski düzeni geri getirmeye çalışıyordu.

Karşıdevrimci Beyaz ordularının en önemlilerinden birinin başında Denikin vardı. Denikin'in izlediği politika Müslüman düşmanlığına da dayanıyordu.

Karşıdevrimci Kolçak da Rus olmayan haklara karşı düşmanca bir tavır içindeydi. Başkurtların önderlerinden Ahmet Zeki Validov'un (Zeki Velidi Togan) bu konudaki anlatımları ilginçtir. Bolşeviklere karşı olan Başkurtlar, Kolçak'ın düşmanca tavrı nedeniyle Bolşeviklerle anlaşmak zorunda kaldılar. Zeki Velidi Togan, 1919-1920 yıllarında Sovyet Rusya ile anlaşarak onlara katılma gerekçelerini 1919 yılında yazdığı bir mektupta şöyle özetlemektedir: "Sovyetler tarafına geçmek bir mecburiyet neticesidir. Kolçak bize bu kadar düşman olunca başka çıkar yol kalmamıştır." (Togan, Zeki Velidi, **Hâtıralar, Türkistan ve Diğer Müslüman Doğu Türklerinin Milli Varlık ve Kültür Mücadeleleri**, İstanbul, 1969, s.246)

Ahmet Zeki Validov 1919-1920 yıllarında Başkurdistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti savaş bakanı olarak görev yaptı. Komünist Enternasyonal'in 1919 Mart'ında toplanan birinci kongresine Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Bolşevik) temsilcisi olarak katıldı. Bu kongre sırasında Lenin ile de görüştü. (Togan, Zeki Velidi, a.g.k., İstanbul, 1969, s.252-254) Lenin kendisine büyük bir Fiat marka otomobil verdi. Ancak Z.Velidi Togan 1920 yılı ortalarında Bolşeviklerden ayrıldı ve Türkistan'a giderek, Sovyet Rusya'ya karşı mücadele eden Basmacılara katıldı.